

דניי שינוי מקום לענין ברכת התהנין (ב)
"חוקים לחידותם"

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל ישב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת שופטים

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן העינים

ה. התהלך עמו בתמימות ולא תחקור אחר העתידות.....

☆ שלא לחקור ולדרוש עצות על דאגת מחר ☆ השלך על ה' יהבך - כבן המשליך דאגתו על אביו ☆ על ידי האמונה זוכה שימלא משאלות לבו ☆ לא תחקור אחר עתידות - שתהיה דעתך בטילה לרצונו יתברך ☆ תמים תהיה עם ה' אלקיך - בין כשמתנהג עמך במידת הרחמים ובין במידת הדין

י. שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך - שערי הגוף.....

☆ הפרשיות שבחודש אלול מסייעות לאדם לשוב ולהיטהר לפני בא יום ה' ☆ יתחרט על העבר ויעמיד שופטים לשפוט את עצמו על כל מעלליו ☆ בחודש אלול צריך להעמיד שופטים ושוטרים בשערי גופו ☆ האדם בכל מצב שהוא צריך להיות ממרי דחושבנא - 'בכל שעריך' ☆ שמירת שערי על ידי שיזכיר לעצמו יראת העונש ☆ דרכו של השוטר להעניש את מי שעובר על רצון המלך ☆ על ידי שמירת שערי יפתחו לו שערים של ש"י עולמות ☆ שאו שערים ראשיכם וכו' ויבוא מלך הכבוד

טז. עבודת התשובה בחודש אלול.....

☆ תקיעת השופר בחודש אלול באה 'להזהיר ישראל שיעשו תשובה' ☆ אלול הוא זמן לחשבון הנפש ☆ 'הנותן בים דרך' - רמז על עבודת התשובה בחודש אלול ☆ ראשית התשובה - לימוד התורה ☆ יצא אלול בטהרה ונכנס תשרי בקדושה ☆ בכדי שתעלה תפילת ראש השנה - צריכים הכנה מראש חודש אלול

כא. עבודת התפילה בחודש אלול.....

☆ ההכנה לתפילת ראש השנה - על ידי התפילות של חודש אלול ☆ להשכים קום בחודש אלול ☆ אמירת תהלים בחודש אלול ☆ לקיחת חודש אלול מידו של עשו - על ידי אמירת תהלים ותקיעת שופר ☆ גודל מעלת אמירת תהלים וכוחם למלט מכל גזירה רעה

פרשת שופטים

התהלך עמו בתמימות ולא תחקור אחר העתידות

☆ שלא לחקור ולדרוש עצות על דאגת מחר ☆ השלך על ה' יהבך - כבן המשליך דאגתו על אביו ☆ על ידי האמונה זוכה שימלא משאלות לבו ☆ לא תחקור אחר עתידות - שתהיה דעתך בטילה לרצונו יתברך ☆ תמים תהיה עם ה' אלקיך - בין כשמתנהג עמך במידת הרחמים ובין במידת הדין

שלא לחקור ולדרוש עצות על דאגת מחר

'תמים תהיה עם ה' אלקיך' (יה יג). ידוע ומפורסם כפי כל מה שפירש רש"י בפסוק זה 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו' א.

ומעין זה מצינו שפירש הרשב"ם (פסחים

ק"ג): בדברי הגמ' 'מניין שאין שואלין בכלדיים, שנאמר 'תמים תהיה עם ה' אלקיך'. ופירש הרשב"ם (ד"ה תמים) 'תמים תהיה' - להיות בוטח בו בכל קורות ונולדות הבאות לך' ב.

ולהיפך, מי שאינו מתהלך בתמימות ואינו סמוך ובטוח בה', הדאגה מקננת בלבו ומקצרת את חייו, כמובא בגמ' (סנהדרין ק): 'לא תעיל דו"א (דאגה, רש"י) בלבך, דגברי

א. בילקוט מאורי אור (טשערנאביל עמ' קלה) מסופר, שפעם לאחר נישואי אחד מצאצאיו של הרה"ק רבי דוד מזלאטיפאלי ז"ל (בנו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריווקא ז"ל, וחתן הבית אהרן מקארלין ז"ל) נכנס אליו המחותרן שלו ושאל אותו: רבי, מחותרן, מה דעתו על העתיד, מהיכן יהיה פרנסה לבנים שלנו שזה עתה נישאו. השיב לו הרה"ק ר' דוד: הנה ידוע שדרכו של רש"י הק' בפירושו לקצר תמיד בלשונו ככל היותר - שלא לכתוב אף מלה אחת מיותרת, אך במקום אחד מוצאים אנו בדברי רש"י שהלך בדרך אחרת והאריך הרבה שלא כדרכו, והוא בפירושו על הפסוק 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', שם מאריך בלשונו, שכותב 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות', ואחר כל זה הוא חוזר עוד פעם 'אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות', ואח"כ מסיים רש"י בלשונו הק' 'ואז תהיה עמו ולחלקו'. ועל כרחך שרש"י בא להורות לנו וללמדנו, שבמדה זו של התמימות והבטחון בה' בלא דאגת המחר, אין לקצר בה, אלא צריך להלך בה תמיד בשלימות מבלי כל שאלות וספיקות.

ב. נוהג היה כל ימיו, רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, לרקוד בשמחת תורה יחד עם כל הילדים

קצרה. 'טוב לב משתה תמיד' - זה שדעתו רחבה'. ופירש"י (שם) 'שדעתו קצרה - משים ללבו כל דאגות חבירו, ודואג על כל מה שעתידי ללב עלי. רחבה - ואינו משים ללבו דאגה כל כך'².

גיברין קטל דויא'. והיינו שאסור להכניס את הדאגה ללב, מפני שאנשים גיבורים נהרגו מחמת הדאגה.

עוד מובא בגמ' (שם) 'רבי יהושע בן לוי אמר: 'כל ימי עני רעים' - זה שדעתו

בבית הכנסת שבו התפלל. אחד מאותם הילדים שזכו לרקוד עם רבי יוסף חיים ב'הקפות הילדים' - היה רבי אברהם ברגמן זצ"ל, שסיפר בערוב ימיו את המעשה שלפנינו:

שנה אחת לאחר שסיים רבי יוסף חיים לזמר 'אין כאלוקינו', הנהוג בקהילות רבות לשוררו בשעת ההקפות, ניגש אליו הילד דנן ואמר בקול שקט: 'רבי, יש לי קושיא חמורה על הסיפור... נענה אליו רבי יוסף חיים בחביבות ואמר לו: שאל בני היקר. והילד אברהם פתח פיו ושאל 'מדוע מקדימים לומר 'אין כאלוקינו, אין כאדונינו... ואחר כך שואלים 'מי כאדונינו... הלא הסדר צריך להיות הפוך, שמקודם שואלים ואחר כך משיבים. השיב לו ר' יוסף חיים ואמר לו: 'ילד נבון אתה, אך אמשול לך משל, אשר ממנו תבין את התשובה'.

כידוע לך שיש בעולם מערות גדולות מאוד, חלקן קצרות וחלקן ארוכות. ואם אדם רוצה להיכנס לתוך מערה ולאחר מכן לצאת הימנה בבטחה, לכאורה כיצד ידע את הדרך לחזור אל פתח המערה. אך העצה עבירו, שיעשה לו סימנים בדרכו פנימה, הנה כאן יש אבן לבנה ופה עמוד גדול, וכיו"ב. וכאשר ירצה לצאת לא יתעה כלל, שהרי יש בידו סימנים מובהקים.

ובכן, גם בדרכי החיים, חובה עלינו לקבוע סימנים כדי שלא נתעה ולא נאבד את הדרך הסלולה לנו מדור לדור. לכן מתחילה אנו מקדימים להכריז: 'אין כאלוקינו' - וזה סימן אחד. 'אין כאדונינו' - סימן שני. ולאחר שקבענו סימנים, אפשר לצאת לדרך ולשאל: 'מי כאלוקינו... שהרי השאלות מסוכנות המה, אך לאחר שהסימנים בידינו כבר אין צורך לחשוש שנתעה, כיון שאנו כבר דורכים בדרך הישרה.

ואז הוסיף הרב ואמר: רואה אני שבעוד זמן מה תיאלץ לעזוב את ירושלים. שנים רבות לא תהיה כאן, ובכן, בשנים הרבות האלו, אל תשכח להציב לך סימנים בדרכך, סימנים אלו ישמרוך בכל אשר תפנה - סיים ר' יוסף חיים כשאנחה נעקרה מליבו קודם שחזר לריקודי ההקפות.

ארבעים שנה התגלגלתי באירופה - סיפר רבי אברהם ברגמן זצ"ל, כל שנות הזעם ומוראותיה של חורבן יהדות אירופא חרוטים עמוק בבשרי. פעמים רבות עמדתי בפני יאוש מוחלט, אך תמיד בעת צרה נזכרתי היטב בדברי הרב: 'עשה לך סימנים'. קבעתי אותם בתוך תוכי, לא שכחתי! בזכותם זיכני השי"ת לחזור לארץ ישראל. הסימנים הללו, הם שהוציאנו מהמערה האפילה, מן הצרות והיסורים שהיו מנת חלקי. הלכח שלימדני הרב הזקן - לא עזבני לעולם. (מורשת אבות, פ' חוקת, הציבי לך ציונים).

ג. בספר מחנה ישראל (שער האחרון - הערות פרק א) הביא החפץ חיים זצ"ל משל נפלא על הדאגה,

השלך על ה' יהבך - כבן המשליך דאגתו על אביו

ובדברי ישראל (פר' ויקרא ד"ה והנה על הכתוב) הביא את דברי רש"י הנזכרים, וכתב בפירושו דבריו 'רצונו לומר, שלא תדאג בחקירות ועצות על דאגת מחר, ודאגה בלב איש ישיחנה' (משלי יב כה), 'סיח דעתו ממנה (עיי"ש בסוטה מב:), ו'ברוך ה' יום יום' (תהלים סח כ). כמשל תינוק שאביו מאכילו ומשקהו, כלום ידאג על יום מחר, הלא בטוח הוא אשר רחמי אב על בנו, וכמו שמפרנסו היום, כן בודאי גם למחר, ומשליך כל יהבו על אביו מבלי חשוב מאומה.

על אחת כמה וכמה אבינו מלכנו אב הרחמן, הזן ומפרנס את כל העולם כולו בטובו, צריך שיהיה האדם בעיני עצמו כילד קטן לפניו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קלא ב) 'אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו' וגו', וכערך שמהלך עמו בתמימות ומצפה לו, אינו חוקר מאומה ומשליך על ה' יהבו - כן הוא באמת יכלכלהו'.

העולה מדבריו, שהשפעת הטובה על האדם תלויה לפי גודל וערך אמונתו ותמימותו עם השי"ת, וכשהאדם דורש וחוקר ודואג, לא רק שהוא אינו

שאין לה מקום וסיבה אצל מי שמשליך את יהבו על ה', וזו לשונו 'והנה על האיש שהיצר מפתהו שצריך שיקח הרבה נדוניא כדי שיהיה לו אחר כך במה להתפרנס ולחיות, אמרתי מכבר, שזהו כוונת הכתוב (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך'. ובדרך דמיון, עני אחד הלך בדרך ונשא על כתפו שק של תבואה משא של שני פוד עם ג' וד' לטרות. פגע באיש אחד נדיב שנסע בעגלה, ויבקשהו שיתן המשא על עגלה שלו. ויאמר לו: טוב הדבר. וימחר העני וירק היתרון מן שני פוד - שהיה ג' וד' פונט, וישימהו בשק קטן על כתפו, ויתר התבואה הניח על העגלה. ויאמר לו הנדיב, לפלא לי עליך - על שאתה חושב שאני מקפיד על אלו הג' וד' פונט שני פוד אני מתרצה ליקח על העגלה שלי, ואיזה פונט אתה חושב שאני מקפיד עליך, השלך על העגלה שלי כל משאך ואני אוליכם כרצונך.

כן הוא הדבר ממש בענינינו, כאשר תשאל לאחד כמה נדוניא לקחת, ישיב לך הרבה נדוניא לקחתי ובעזרת ה' אוכל להתפרנס מהן ג' וד' שנים - אפילו אם לא יזדמן לי חלילה שום עסק. וישאלהו האיש, מה תעשה עוד בשישה וארבעים שנה עד תשלום השבעים שנה שהוא בדרך כלל מספר ימי חיי האדם. ויען אותו, אני בוטח בה' שיזמין לי עסק שאוכל להתפרנס מידו הרחבה.

וכיון שסוף כל סוף מוכרח האדם לבטוח בה' שהוא יעזרהו ויכלכל אותו וכל אנשי ביתו מספר מ"ו שנה, הלא הוא יכול לבטוח על הש"י [אפילו אם יקח נדוניא מחצית מכפי דמיונו שעלה לו מזה להתפרנס רק על מעט זמן], שיפרנס אותי מידו הרחבה עוד שנה ושתים. וזהו שאמר הכתוב (תהלים נה כג) 'השלך על ה' יהבך' - [המשא שלך], 'והוא יכלכלך', היינו שלא ישייר על עצמו אף מקצת מן המקצת מן המשא, כיון שבעל כורחו מוכרח האדם לבסוף לבוא לידי מדת הבטחון בכל עניניו ואז בוודאי כשתבטח בו באמת, הוא יכלכלך, וכמו שאמר הכתוב (ירמיהו יז ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', והיה ה' מבטחו'.

יחסר לו מאומה. וזו לשונו 'הכלל הוא, כי הבורא ברוך הוא דרכו להטיב, ובפרט לישראל עם קרובו שנקראים בניו למקום (דברים יד, א; אבות פ"ג מ"ד), ובוודאי האב ממלא חסרונו ורצון בנו קודם שיצטרך, ובוודאי אדם אשר יש לו אמונה כזאת בהבורא בוודאי ממלא לו חסרונו. וזהו הרמז 'תמים תהיה עם ה', כלומר, כשאתה על זה הבחינה, בחינת השלימות, שיש לך אמונה בבורא ברוך הוא שבוודאי ימלא לך חסרונו, אז תדע שבוודאי 'עם ה' אלהיך', שבוודאי ה' עמך".

מועיל ומטיב לעצמו, אלא אדרבה, החקירה והדרישה גורמת לו את היפך הטובה חלילה".

על ידי האמונה זוכה שימלא משאלות לבו

וכך מצינו בקדושת לוי (פרשתן ד"ה תמים), שכתב כנ"ל, שמה שסמוך ובטוח לבו של יהודי, שהשית' ימלא את כל הצטרכויותיו ואינו דואג את דאגת המחר, היא הנותנת לו ברכה והשפעה טובה של

ד. בספר אוהל נפתלי (אות סה) מובא בזו הלשון 'שמעתי שפעם אחת אמר הרה"ק הרבי מלובלין, הרה"ק הר"ר נפתלי מראפשיץ שהיה מוחזק אצל העולם לחכם גדול כידוע, דאינו כתיב בתורה 'חכם' תהיה עם ה' אלוקיך, אלא 'תמים' תהיה וכו'. והשיבו הרה"ק מראפשיץ: לזה צריך חכמה גדולה - להיות תמים עם ה', ודברי פי חכם חן'.

ה. בפלא יועץ (ערך דאגה) כתב דברים נפלאים על הדאגה, שאין לה סיבה אמיתית, ואין בה טעם וצדק. וזו לשונו 'כי כבר אמר החכם (מראה מוסר ה) 'העבר אין. העתיד עדין. דאגה מנין. קום שתה יין וכו'. יבטח בשם ה' וישען באלוקיו, זה כלל גדול להסיר הדאגה.

ועוד כלל אחר, שיחשוב ויאמין באמונה שלימה, שאין דבר רע יורד מן השמים וכל דעבד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:), לטובת הנפש או טובת הגוף. וכל מה שנראה לעינים שהוא רעה, אלוקים חשבה לטובה. לפעמים נגלה לאדם, ואומר (תהלים קיח כא) 'אודך כי עניתי ותהי לי לישועה'. ולפעמים נשאר נסתר, שהקב"ה רוצה לייסרו כדי להצילו ממות ולהציל נפשו מרדת שחת. אם כן, דאגה מנין? למה זה דומה, למי שנתחייב מיתה למלכות, ובחמלת המלך עליו, נתרצה בתת לו קצת מכות על רגליו, או בקחת ממנו קצת פרוטות, שבוודאי יקבל דינו בשמחה ויודה וישבח למלך. כן הדבר הזה, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (פסחים קיא.) על פסוק 'הודו לה' כי טוב' - שגובה חובתו של אדם בטובתו. נשברה צלוחיתו, נשפך יינו, מתה תרגלתו, וכדומה מקצת הנפש ככל הנפש.

וגברו רחמי הא-ל, שגם מה שהוא נוטל משלו הוא נוטל. הא למה זה דומה, למלך שאומר לבעל חוב שלו, כל העם יודעים שאדם שחייב למלך, בלתי אפשר להיות בטל. אבל עשה זאת אפוא, קח לך כיס זה של זהובים ושלם נְשִׁיךְ שאתה חייב לי, ואתה ובניך תחיו בנותר. היש לך חן מתוק מזה?! כן הקב"ה גובה חובתו של אדם בטובתו. שהוא נותן לו, ונותן וחוזר ונותן, כהנה וכהנה. המקום ממלא חסרונו וסרח העודף.

ה' מוריש ומעשיר. הוא מְכָה, ומחַץ מִכְתּוֹ יִפְּאֵה. הוא ממית ומחיה - באופן שאפילו על המיתה אין לדאוג עליה. שאין ה' ממית את האדם לרעתו אלא לטובתו, ולו נתכנו עלילות. ואם לפני

לא תחקור אחר עתידות

- שתהיה דעתך בטילה לרצונו יתברך
בנר ישראל (רוזין, פרשתו) הביא את דברי רש"י הנזכרים, וכתב 'הנה אנו רואים שהיד או הרגל ושאר אברים שבאדם, אינם מחוויים דעה להמוח מה לעשות, אלא להיפך, המוח הוא המצווה, ומה שהוא מצווה כן עושים האברים, כי האברים מונהגים על ידי המוח. כן האדם בכללותו שהוא מונהג על ידי הבורא ברוך הוא, מן הראוי הוא שיהיה תמיד להבורא ברוך הוא (שהוא כביכול בבחי' מוחו של האדם) ויעשה תמיד רצונו ית'. וכשעושה כן, נקרא 'תמים' - בלא מום. ואי אפשר להגיע להאי מדריגה נעלה אלא על ידי אמונה וביטחון בד' שהוא המנהיג להאי בירה ומשגיח על הכל בפרטי פרטיות וכו'. וכשם שבהנהגת האיברים, אם ח"ו האברים מחליטים לעצמם לעשות ולא מציייתים לפקודת המוח, אין לך בעל מום גדול מזה. כמו כן אם האדם בכללותו מחליט שהוא מסוגל

לעשות ואינו כפוף ונכנע אחר פקודת המלך הבורא ברוך הוא, הרי הוא בעל מום ואינו תמים¹.

תמים תהיה עם ה' אלקיך - בין כשמתנהג עמך במידת הרחמים ובין במידת הדין

ובספר יגל יעקב (פרשתו, בעמח"ס כף החיים) דייק זאת מלישנא דקרא, וזו לשונו "תמים תהיה עם ה' אלקיך". הא שהזכיר שם הויה ואלוקיך, לרמוז כי צריך האדם להלך בתמימות בדרכי ה', בין אם הוא מתנהג במדת החסד - שהקב"ה משפיע לו טובה, בין אם הוא מתנהג במדת הדין, שעוברים עליו צרות, בר מינון. כי ידוע דשם הוי"ה הוא רחמים ושם אלוקים הוא דין. וז"ש 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', רצונו לומר שתהיה תמים, בין אם הוא מנהיגך במדת שם הוי"ה שהוא רחמים, בין אם הוא מנהיגך במדת הדין שהיא שם אלקיך¹.

השי"ת הגון, לפנינו לא כל שכן?! אין לנו אלא לומר: ה'! הטוב בעיניו לנחת רוח לפני כסא כבודו הוא יעשה. ועליו לקבל הכל ברצון ובשמחה.

1. וזה עומק עבודת סדר מלכויות בראש השנה, לבטלים את דעתנו ורצונו אל ה', הן לשבט והן לחסד מתוך תמימות שלימה. וכפי שהאריך בזה השם משמואל (ראש השנה שנת תערב ד"ה בגמ') בזו הלשון 'בגמ' (ראש השנה טז). 'ואמרו לפני בראש השנה וכו' מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם'. נראה הפירוש, שיקבלו עליהם עול מלכות שמים ויבטלו דעתם ורצונם לרצון ה' יתברך. היינו שכל מה שבא מה' יתברך - הן לשבט הן לחסד, יהיה נוח ומקובל ורצוי להם. כמו שאמר דוד המע"ה (תהלים נז) 'באלוקים אהלל דבר, בה' אהלל דבר', שפירש"י (שם) בין שיתנהג עמי במדת רחמים בין שיתנהג עמי ח"ו במדת הדין, בין כך ובין כך 'אהלל דבר', ובמדרש איכה 'כל מה דאהני לך - אהני לי'. זה מעורר את הרצון הנעלם שבחר בישראל להיות לו לעם ולמלוך עליהם, וזה הוא רחמים גמורים, וממילא נמתקין כל הדינים ונהפך הכל לרחמים.

2. מובא במדרש רבה (שיר השירים א א) 'ר' פנחס אומר בשם ר' שמואל בר אבא, כל שהוא

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך – שערי הגוף

★ הפרשיות שבחודש אלול מסייעות לאדם לשוב ולהיטהר לפני בא יום ה' ★ יתחרט על העבר ויעמיד שופטים לשפוט את עצמו על כל מעלליו ★ בחודש אלול צריך להעמיד שופטים ושוטרים בשערי גופו ★ האדם בכל מצב שהוא צריך להיות ממרי דחושבנא – 'בכל שעריך' ★ שמירת שעריך על ידי שיזכיר לעצמו יראת העונש ★ דרכו של השוטר להעניש את מי שעובר על רצון המלך ★ על ידי שמירת שעריך יפתחו לו שערים של ש"י עולמות ★ שאו שערים ראשיכם וכו' ויבוא מלך הכבוד

ביראת ה', וזהו הטהרה, וטהרה היא הריח, כמו שאיתא (סוטה מט.) 'מיום שבטלה טהרתן של ישראל - נטלה טעם וריח'.

ובפרט השבתות שבחודש אלול, יש להם כח חזק לפעול את ההכנה הראויה לקראת ירח האיתנים, כפי שכתב (ליקוטי הרי"ם שם חודש אלול, וכן בחידושי הרי"ם פר' כי תבוא) 'ארבעה שבתות של אלול, המה 'אני לדודי ודודי לי' (שיר השירים ז יב), ויוכלו לפעול הרבה מאוד, והשבת יש לזה דביקות והתקשרות, כדמצינו (שיר השירים ז יב) 'לכה דודי נצא השדה'.

וכשנתבונן בזה, נמצאו פרשיות אלו מתנה מן השמים - שיהיה לנו את הכלים לשוב אל ה' ולהידבק בו. דהנה נאמר (ישעיהו ו ט) 'ויאמר, לך ואמרת

הפרשיות שבחודש אלול מסייעות לאדם לשוב ולהיטהר לפני בא יום ה' שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלוקיך נתן לך לשבטיך, ושפטו את העם משפט צדק' (טז יח). הנה פרשה זו אנו קוראים בחודש אלול, שהוא חודש של הכנה לראש השנה, וקריאת הפרשיות הללו מסייעות אותנו להתכונן כראוי לקראת יומא דדינא, וכמובא בליקוטי הרי"ם (פר' ראה ד"ה ראה אנכי) 'יש לשבח השבתות והסדרות קודם ראש השנה, שהסדרות בעצמם פועלים לאדם ועוזרים אותו כל סדרה וסדרה לעמל שלה, דהיינו פרשת 'עקב' פועל לשמוע, ופרשת 'ראה' פועל לראות, ופרשת 'שופטים' פועל להריח ביראת ה', ועל דרך שנאמר (ישעיהו יא ג) 'לא למראה עיניו ישפוט רק והריחו

משמש את רבו כראוי, הוא יוצא לחירות. מנין אנו למדין, מיוסף, על ידי ששמש את רבו כהוגן יצא לחירות, לפיכך (משלי כב כט) 'לפני מלכים יתיצב' - זה פרעה'. ובשפתי צדיק (לפסח אות לה) הביא את דברי המדרש הללו, והקשה בהאי לישנא 'ותמהתי מאוד, וכי לא היה ליוסף צדיק יסוד עולם זכות, רק מה ששימש לפוטיפר כראוי'.

ותירץ בהאי לישנא 'שאלתי פה קדוש - גיסי מרן שליט"א, ותירץ שהכוונה שקיבל עליו באהבה, שראה שרצון שמים הוא שיהיה עבד, לכך עשה באמונה, שפתיים יישק, שזהו מצוות 'תמים תהיה', כפירש"י (דברים יח ג) 'כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות'. וחז"ל דרשו זאת מתביבות 'ויריצוהו מן הבור', מפני שסבל חשכות הבור, גרם לו שנתרצה'.

מוסר על עבודת איש יהודי בכל עת, ובפרט בבוא פר' שופטים שנקראת תמיד בחודש אלול, וזו לשונו "שופטים ושוטרים תתן לך" וגו'. הנה הפרשה הזאת נקראת תמיד בחודש אלול אשר הוכן העת לכל איש, שישוב לבוראו ונסלח לו מחטאתו אשר חטא כל השנה - על ידי חרטת והרהורי התשובה ובכי ומספד על עוונותיו שעברו ראשו. וכל כך צריך להתמרמר, עד שיתגלה מצפוני לבו לפני יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם והוא יעיד עליו, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב). וכבר כתבנו שזה כוונת נוסח התפילה 'והחזירנו בתשובה שלימה לפניך', לפניך דייקא כנ"ל.

לכן הזהירה התורה 'שופטים ושוטרים', כי הם נקראים עיני העדה, וכן יש לאדם להעמיד על עצמו שופטים, הם העינים שלו לנוכח יביטו על דרכו ולפלס מעגל נתיב. וכן האזנים ונקבי החוטם והפה, כי שבע חללי דגולגלתא הם נקראים שערים לנפש כנודע, וזה 'בכל שעריך', ולשפוט את עצמו על כל מעלליו^ה.

בחודש אלול צריך להעמיד שופטים ושוטרים בשערי גופו

וענין זה הוא מראשית התשובה, שכן אם האדם אינו משעבד את שעריו שיהיו משועבדים לרצון לה', באיזה פנים

לעם הזה, שמעו שמוע ואל תבינו וראו ראו ואל תדעו. השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו'. ויש ללמוד מכך, שכח הראיה - 'ראה בעיניו' מביא ל'לבבו יבין ושב ורפא לו'. אך כאשר 'השמן לב העם הזה', אזי האדם מאבד את כח הראיה - 'ראה בעיניו', וממילא מאבד את הכח לעשות תשובה - 'לבבו יבין ושב ורפא לו', והיינו מה שנאמר (ישעיהו נט ב) 'עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם וחטאתכם הסתירו פנים מכם משמוע'. **אכן** בפרשיות אלו, יש סייעתא דשמיא לקבל מחדש את הכוחות הללו, וכאמור שפרשת 'עקב תשמעו' פועלת את כח השמיעה, ופרשת 'ראה' פועלת את הכח לראות, ופרשת שופטים מסוגלת לזכות לטהרה - 'והריחו ביראת ה'".

יתחרט על העבר ויעמיד שופטים לשפוט את עצמו על כל מעלליו

אמנם לא די שישב האדם בשלווה ובמנוחה ויהיו הדברים נעשים מאליהם, אלא מתחילה צריך האדם להתעורר וללמוד מתוך הפרשה מהי העבודה שמוטלת עליו, בבחינת 'אני לדודי', ואז יזכה שיתקיים בו המשך הפסוק - 'ודודי לי'.

והנה מצינו מהרה"ק המגיד מקאזניץ זיע"א (עבודת ישראל פרשתן) דברי

ח. וראה את המובא בבעל שם טוב (פר' בלק אות ד) בזו הלשון 'והנה האדם יש לו חמשה חושים, חוש הראייה וחוש השמיעה וחוש הטעם וחוש הריח וחוש המישוש, וכנגדן יש לו חמשה חושים רוחניים, כמו שכתוב (קהלת א טז) 'ולבי ראה הרבה חכמה'. ונתת לעבדך לב שומע' (מלכים - א' ג ט), 'והריחו ביראת ה' (ישעיה יא ג), וכן יתר החושים (כמבואר בקהלת רבה א לו).

שיהיה, הן העשיר בעשרו והן העני בעניו, וכמובא בבית יעקב (מאלכסנדר, פרשתו) בזו הלשון 'וזה הרמז שופטים ושופטים תתן לך', פירושו, כל איש ישראל יהיה שופט לעצמו ולהיות ממרא דחושבנא, וגם להיות שופט לעצמו, היינו לקנוס עצמו בקנס ולגדור גדר עד שיקובל דין השופט. 'בכל שעריך', ירצה, בכל שער ושער שאדם עומד. כי איש עני אומר כי העניות מעבירו על דעת קונו, ואלו היה עשיר היה ודאי עובד השי"ת בכל כחו. והעשיר אומר להיפוך, כי טורד עסקיו ומנעוהו מעבודת ה', ומרבה נכסים מרבה דאגה (אבות פ"ב מ"ז).

אמנם יגיד הכתוב, כי לא כן הוא ואין חכמה ואין עצה לנגד ה', כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (עבודה זרה ג), אך בכל שער ומצב שכל איש ואיש יהיה מי שיהיה, צריך להיות שופט ושופט לעצמו. 'אשר ה' אלקיך נותן לך', הבטיח הכתוב שאם תעשה כן, ודאי ה' אלקיך נותן לך מבוקשך, כי הבא לטהר מסייעין לך' (שבת קד.)^ט.

הוא יבוא לעשות תשובה. וכי כך הוא לא ישוב לחטוא, הלא תוכו מעיד עליו שהוא עתיד לשוב לכסלה, שהרי הוא מופקר ו'לאו עכברא גנב אלא חורא גנב'.

וראה כן בבני יששכר (מאמרי חודש אלול מאמר א - מהות החודש י) שכתב 'בהתחלת אלול קורין תמיד סדר 'שופטים ושופטים תתן לך' וכו' (טז יח), שזהו התחלת התשובה ועיקרה, אשר הבעל תשובה מחויב להושיב שופט ושופט אצל כל שערינו, דהיינו כל החושים אשר המה שערים באדם שפתחם הבורא ית"ש להשתמש עמיהם, כגון עינים ואזנים וחוטם ופה וראש הגויה, מחויב האדם להושיב הדעת לשופט, אצל כל שער ישפוט בצדק, את אשר ישתמש בחושים ואת אשר יניח'.

האדם בכל מצב שהוא צריך להיות ממרי דחושבנא - 'בכל שעריך'

ואין אדם שאינו בכלל החיוב להיות 'מרא דחושבנא' - לשפוט את עצמו ולהעמיד שופטים על שערינו בכל מצב

וצריך האדם לטהר ולקדש את החושים החיצוניים הגשמיים, ועל ידי זה חלה הקדושה על חושים הפנימיים הרוחניים, ותחול עליו רוח הנבואה'.

ט. וכאשר האדם דן ושופט את עצמו למטה, גורם שלא יהיה עליו דין וחשבון למעלה, אלא רק חסד ורחמים, וכפי שמצינו במאור ושמש (פרשתו ד"ה אמנם יראה) 'ובפרטות בימים הקדושים והנוראים, אשר רמזו חז"ל באמנם (תנחומא משפטים ה) בזמן שיש דין למטה - אין דין למעלה, שכונתם, שאם האדם דן את עצמו, מפני אשר יראה בעיניו ולבבו יבין - קוצר עבודת בוראו, ומפני זה ידכה ישוח ויכנע לפני אלוהיו, אז אין דין למעלה, שאין דנין אותו למעלה במדת הדין, אפס מכריעין אותו לכף זכות.

וכיוצא בזה אמרנו על פסוק (דברים טז יח) 'שופטים ושופטים תתן לך', שרומז בזה, שיתן ויהיה לעצמו שופט ושופט, וישפוט את עצמו תמיד על קוצר עבודתו. וזה אמרו (דברים טז כ) 'צדק צדק תרדוף', ביאורו, שהגם שכבר שמרה נפשך האזהרות והצוים ואתה בגדר 'צדק', אף על פי כן 'צדק תרדוף', שתראה לרדוף צדקה, לדעת ולמצוא כי עוד לא השלמת פעולת היום,

יסכים לטוב ולרחמים. וזהו 'משפט צדק', כי גם הצדק יסכים למשפט דאיהו רחמים'.

דרכו של השוטר להעניש את מי שעובר על רצון המלך

ובבני יששכר (הני"ל) כתב בהמשך דבריו, שכמו בעלמא דרכו של השוטר להעניש את מי שעובר על רצון המלך, כך גם השוטרים ששומרים את שערי הגוף, אם יעשה בהם דבר שהוא נגד רצון המלך, על שוטרי האדם להעניש אותם. וזו לשונו 'שוטר הוא אשר יעניש את העובר, כמו כן יושב האדם שוטר את אשר יעניש, היינו אם יזדמן אשר יסתכל בעיניו בדבר האסור או ידבר בפיו את אשר לא ירצה לה', יקבל על עצמו עונש, הן בממון לצדקה והן בגוף בסיגוף ותענית וכיוצא, (וכמו שנהגו תלמידי הרמ"ק ז"ל [ראשית חכמה שער הענוה פ"ג]), וזהו

שמירת שעריך על ידי שיזכיר לעצמו יראת העונש

על אופן נתנית השוטרים - לשמור את שערי האדם, כתב הבית אהרן זיע"א (פרשת) 'ונוכל לומר, כי שמעתי מא"א מו"ר (הרה"ק רבי אשר מסטאלין) זצוק"ל, שאמר 'שופטים ושוטרים תתן לך', שצריך כל אחד לעשות לו בלבו שופט ושוטר בכדי שלא יסור ח"ו מדרכי השי"ת וכו'. היינו שצריך להזכיר לעצמו יראת עונש, שזה נקרא יראה פשוטה, וזהו 'תתן לך בכל שעריך', בכל השערים שיש לו להאדם שנתן לו הקב"ה, יראה תמיד לעשות לו שופט ושוטר, שיוליכנו לדרך הטוב, והוא ימשול על כל דבר. וזהו 'לשבטיך' לשון מושל, שימשול על כל השערים ויעלה הכל לדרך הטוב. ואז 'ושפטו את העם משפט צדק', כי כשילך בדרכי ה' וילך משער לשער - עד 'זה השער לה' (תהלים קיח ב), אז גם מדת הדין

ולהצדיק מעשיך יותר ויותר מכאן ולהבא, ועל ידי זה יכריעוך לזכות, ולא תהיה נידון במדת הדין, כנזכר'.

י. בספר בוצינא קדישא (אות פו) מסופר 'פעם אחת בימי התשובה, כד הוה יתיב הרב הצדיק מו"ה רבי זוסיא מהאניפאלי זצ"ל על כסאו, וכל העם עומדים עליו מן הבוקר עד הערב, והרב הצדיק הנ"ל נשא עיניו ולבו לשמים, וישב בהתדבקות המוחין לקוב"ה, מופשט מכל מחשבות גשמיות כדרכו בקודש. והנה אחד מתלמידיו נתעורר בו הרהור תשובה, והיה מהרהר בתשובה, וזלגו עיניו דמעות. וכאשר ראו אחרים והבינו זאת, התלהבו גם כן מאוד, כדרך הגחלת שאחד מתלהב מחבירו, ונתהוה בין כולם התעוררות והתלהבות גדול, ועמדו בפחי נפש. וכאשר ראה זאת הרב הצדיק הנ"ל, נשא עיניו למקום, ואמר לפניו, רבוננו של עולם: הנה בודאי העת והעונה לעשות תשובה, אלא שאתה יודע האמת, שאין לי כח לעשות תשובה. אלא מה יכול זוסיא לעשות? יעלה לך האותיות של 'תשובה', היינו הראשי תיבות של תשובה. הת' רומז: 'תמים תהיה עם ד' אלקיך'. הש' רומז: 'שויתי ד' לנגדי תמיד'. הו' רומז: 'זאתה תעשה כדרכך'. הב' רומז: 'בכל דרכיך דעהו'. הו' רומז: 'הצנע לכת עם ד' אלקיך'. זאת יעבוד לך זוסיא. זכותו יגן עלינו'.

ושוטרים תתן לך' לשון יחיד, ולכל אדם מישראל דיבר.

וזהו 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', שכל אדם יגדור גדר בכל שעריך, כגון שלא יביט בעריות ולא ישמע דברים האסורים ולא יריח ריח ערוה ועבודה זרה, ולא ידבר דיבור אסור ולא ילך לעבירה ולא יגע לערוה. ולזה אמר לשון יחיד 'תתן לך בכל שעריך', ואז נאמר עליו (ישעיה כו ב) 'פתחו שערים', מדה כנגד מדה ויזכה שיפתחו לו שערים של י"ש עולמות.

ומכאן לרקיע כמה מקטרגים וכמה מלאכי חבלה, והז' רקיעים, כמה שערים לכל רקיע וכמה שומרין. וכשהעלה הנשמה, אם זכאה פותחין ואם לאו דוחין אותה ונועלים השערים בפניה, ומי שישכיל יתקן

עיקר גדול לתשובה, הארכתי בספרי אגרא דכלה (פרשתן) י"א.

על ידי שמירת שעריך יפתחו לו שערים של ש"י עולמות

וראה מה שהביא החיד"א (נחל קדומים פרשתן) בשם מהר"ח וויטאל זיע"א, על שכרו של כל מי ששומר את שעריך, שכנגד זה יפתחו לפניו שערים - בבוא עתו וזמנו לעבור שערים בדרך עלייתו לעולם העליון. וזו לשונו 'שופטים ושוטרים תתן לך' וגו', פירש רבינו מהרח"ו ז"ל, דיש לאדם כמה שערים, 'שער הראות', 'שער השמע', 'שער הריח', 'שער הדבור', 'שער המשוש'. וצריך שיעשה אדם בעצמו דיין על כל עניניו ויפקח עיניו, וז"ש 'שופטים

יא. זו לשונו באגרא דכלה (שם) 'וזהו' 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך', הן הנה הז' שערים הנ"ל, תתן לך בכל שער שופט לשפוט בצדק השכל איזה ענין יביט או לא, וכן בשמיעה וריח ודבור. וכן 'תתן לך' שוטר לקנוס באם יעבור על דברי השופט באיזה שער אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטך.

לפי הנ"ל יבואר מה דקשה האיך צוה השי"ת להעמיד שוטר לקנוס בְּעָבוֹר איזה שער על מצוות ה', הלא יש באותן השערים חושים אשר יוכל לקרות מקרה ענין לא טוב באונס, כגון העין יראה לפעמים מבלי כוונה, וכן האוזן ישמע בפתע פתאם.

אך הוא בעשות האדם המוטל עליו לקנוס את עצמו בכל פעם שיארע לו דבר לא טוב, אזי השי"ת ירחם עליו וימסור החושים בידו ושוב לא יראה העין רק מה שנוגע לעבודתו ית"ש. וכן בשאר החושים שאינם מסורים בטבע ביד האדם ימסור אותם השי"ת בידו. וכענין שהבטיח לאברהם ראש יחוסינו 'התהלך לפני והיה תמים' (בראשית יז א), ודרשו בו רז"ל (נדרים לב): עד עכשיו וכי וכפירש"י שם. ועינינו ראו ולא זר, צדיקים כאלה בדורותינו אשר הלכו למנוחות, ולא היו יכולים לראות ולשמוע כי אם את אשר חפץ השי"ת, אשרי עין ראתה כל אלה.

וזה יבואר עפ"י הדרך הנ"ל, שמצוה להעמיד שוטר ולקנוס, הלא הוא דבר שאינו מסור בידו, לזה אמר 'אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטך', כשתתנהג אתה עם חושך בשבט המושל שבט המוסר להעניש, אזי יתנם השי"ת בידך דרך מתנה וכנ"ל.

חדא², אך בדרך כלל זו עבודה גדולה ומייגעת, וכי היאך ימליך האדם את הקב"ה על כל אבר שלו, אילולא שיקדים ויעמיד על עצמו שמירה והשגחה על כל חושיו, שלא יהיה כעבדא דניחא ליה בהפקרא.

והיינו מה שאמר הרה"ק ר' משה מקאברין זיע"א (תורת אבות, אלול עמ' קכד): 'כל ענייני התיקונים והתשובה חייב אדם להכין בחודש אלול קודם ראש השנה, שכשיגיע ראש השנה, תיכף יהיה מוכן ומזומן אצלו הכל, כי בראש השנה, העת כבר להמליך קוב"ה על כל אבר ואבר דיליה'.

בחיינו ויפתחו לו שערים עליונים, עד כאן דברי מהרח"ו ז"ל.

שאו שערים ראשיכם וכו' ויבוא מלך הכבוד

והנה מובא בגמ' (ראש השנה לד:) 'אמר רבה, אמר הקב"ה: אִמְרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם וכו"³.

ויש לומר שההכנה לזה היא העמדת שופטים ושוטרים בשערי הגוף, שאם כי תמיד אפשר להיות בעל תשובה בריגעא

יב. הטעם מדוע העיקר והתכלית של אמירת סדר מלכיות היא 'כדי שתמליכוני עליכם', הוא מפני ש'אין מלך בלא עם', כמובא בבעל שם טוב (פר' נח אות קמ) בהאי לישנא 'וזהו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה', שיתפאר הקב"ה במלכות שהוא בתוך העולמות ויתגלה מלכותו, דהיינו שיכירו הכל שהוא מלך העולמות, וזהו תענוג גדול להקב"ה. ומדת המלכות הוא מצדינו ובידינו, דהיינו שאנו מכירים גדולתו ומלכותו, ואז הוא נשלם במדת מלכותו כי 'אין מלך בלא עם', שנמחמת העם נתגלה המלכות, ויש לקודשא בריך הוא תענוג גדול מזה'.

יג. כמובא בגמ' (קידושין מט:) במקדש אשה 'על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו'.

עבודת התשובה בחודש אלול

★ תקיעת השופר בחודש אלול באה 'להזהיר ישראל שיעשו תשובה' ★ אלול הוא זמן לחשבון הנפש ★ 'הנותן בים דרך' - רמז על עבודת התשובה בחודש אלול ★ ראשית התשובה - לימוד התורה ★ יצא אלול בטהרה ונכנס תשרי בקדושה ★ בכדי שתעלה תפילת ראש השנה - צריכים הכנה מראש חודש אלול

סיחון'. ובגמ' (בבא בתרא עח:): מובא, שר' שמואל בר נחמן דרש בשם ר' יוחנן, שעשיית חשבון הנפש בונה לאדם את חייו בעולם הזה ומכינה עבורו את העולם הבא. וזו לשון הגמ' "המושלים" - אלו המושלים ביצרם. 'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה - כנגד שכרה, ושכר עבירה - כנגד הפסדה. 'תבנה ותכונן' - אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא'.

והנה, חודש אלול הוא החודש האחרון של השנה, אך מצד שני הוא חודש ההכנה לקראת השנה הבאה לטובה. 'זהו זה גורם' סיבה להצריך את האדם לערוך 'חשבון הנפש', מה הוא צריך לתקן ממנה שעבר עליו - למען העתיד, שהשנה הבאה עליו לטובה תהיה שנת עליה ועשיית נחת רוח לבורא במילוי תפקידו עלי אדמות^{טז}.

תקיעת השופר בחודש אלול באה 'להזהיר ישראל שיעשו תשובה'

כתב הטור (או"ח ריש סי' תקפא) 'תניא בפרקי רבי אליעזר, בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה (שמות כד יב) 'עלה אלי ההרה', שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה וכו'. והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר (תהלים מז ו) 'עלה אלקים בתרועה' וגו', לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החדש - כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג ג ו) 'אם יתקע שופר בעיר' וגו'. וכל המוסיף לבקש רחמים זכות הוא לו'^{טז}.

אלול הוא זמן לחשבון הנפש

נאמר (במדבר כא כז) 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, תבנה ותכונן עיר

יד. וראה מה שכתב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א (פרי צדיק, לראש חודש אלול) 'ואיתא בגמרא (תענית כו:): "יום חתונתנו" - זה מתן תורה', והיינו יום הכפורים שניתנו בו לוחות אחרונות, דאחר שנשברו לוחות ראשונות נתבטל החיתון, וכמו שאמרו (שמות רבה מג א) 'מוטב שתדון כפנויה' וכו'. ואחר כך היה עיקר החיתון בלוחות שניות, ונקרא 'יום חתונתנו' וכו'. וכל ארבעים יום הם ימי הרצון, כמו שנאמר (דברים י) 'כימים הראשונים' - של לוחות הראשונות, מה הם ברצון אף אלו ברצון (רש"י שם). ולכן חודש אלול מסוגל לתשובה ותוקעין בשופר כל החודש, להזהיר ישראל על התשובה, להיות מקודם אתערותא דלתנא - 'אני לדודי', פתחו לי פתח וכו', ואחר כך 'דודי לי' - ואני אפתח לכם פתחים' וכו'.

טז. בדרכי חיים (אות יג) מסופר כמה משלים שסיפר הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זיע"א ועורר

ומי שעושה 'חשבון הנפש' ומבין במה שגג לשוב לעבוד את הבורא כראוי וכנכון, וכמו ובמה עליו להשתנות, הריהו זוכה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט נט)

את הקהל הק' בשולחנו הטהור בסעודה שלישית – בחודש אלול: מעשה באדם שהיה הולך ביער ותועה בדרך כמה ימים ואינו יודע את הדרך הנכונה. לפתע פתאום רואה אדם אחד הולך ביער לקראתו. ובאה שמחה בלבבו, שהאיש הבא לקראתו יעזרהו וילמדהו את הדרך הנכונה כיצד לצאת מעובי היער. ויהי כאשר נפגשו שניהם, אמר לו: אחי היקר, הנני תועה כאן זה כמה ימים, אמור נא לי מה היא הדרך הנכונה לצאת מכאן. אך השני משיב לעומתו ואומר לו: ראה, אינני יכול לתת לך דרך החוצה, כיון שגם אני תועה ביער זה כבר הרבה ימים, אך עצה אחת אני יכול ליתן לך, שבדרך שאני הלכתי לא תלך אתה, כי בדרך הזה תועים ולא יוצאים החוצה, ועתה בא ונחפש דרך חדשה שטרם הלכתי בה.

סיים הדברי חיים זיע"א את משלו ועורר את הציבור בנמשלו, ואמר להם: עוילם! הנני יכול לומר לכם רק זאת, שבאותו הדרך שהלכנו עד עתה לא נלך שנית, כי בדרך הזה תועים, רק נחפש דרך חדשה...

משל נוסף סיפר הדברי חיים זע"א על כפרית אחת עניה (בל"א באבקילע) שהיו לה כמה עוללים שהיו שוואלים לח ופורס אין להם. יום אחד השיגה העניה ביצה אחת, ותקרא לילדיה ותאמר להם: ילדים, ילדים, אין לנו עוד מה לדאוג, כיון שהשגתי ביצה אחת, ואני הנני בעלת תכלית... אנו לא נאכל את הביצה הזאת, רק אבקש מאיזה שכן שיניח לי את הביצה תחת תרנגולת היושבת על ביצים, ותצא מהביצה תרנגולת. ומאחר שהנני בעלת תכלית, לא נאכל את התרנגולת, אלא היא תגדל ותטיל ביצים, וגם את הביצים ההם לא אוכל, אלא אושיב את התרנגולת על הביצים ההם, ויצאו מהביצים עוד תרנגולות, והתרנגולות ההם יניחו ביצים, ויהיו לנו כבר הרבה תרנגולות עם הרבה ביצים. ואף אז לא נאכל את התרנגולות והביצים, אלא אמכור אותם ואקנה 'עגלה' אחת, ואף אותה לא אוכל, אלא אגדל אותה עד שתהיה פרה. ואף אותה לא אוכל, עד שהיא תוליד שוב עגלה. וגם אותה לא נאכל, אלא אגדל אותה שתהיה פרה ותלד עוד עגלים. ואז אמכור את הפרות והעגלים ואקנה שדה, ויותר לא יחסר לנו מאומה. ובתוך כך, כאשר סיפרה הכפרית את רעיונותיה, היא החזיקה הביצה בידה והשתעשע עמה, ולפתע נפלה הביצה מידה ונשברה לה...

כן הדבר אצל האדם, בבוא הימים הקדושים גומר בדעתו ומקבל עליו להתחיל לעשות תשובה וחושב בליבו כך אעשה וכן אעשה. אך כעבור הימים הללו, הוא נופל למטה. לפיכך צריך האדם להשיגח מאוד היכן הוא עומד, שלא יפול חלילה, רק לחפש את הדרך הטובה ולהתעלות בה כראוי.

עוד היה רגיל הדברי חיים לספר משל על בן המלך אשר חטא לאביו, ושילחו המלך אותו מביתו. כל זמן שהיה הבן מלך קרוב לביתו, ידעו שהוא בן מלך, קירבוהו ונתנו לו לאכול ולשתות, מחמת שהוא 'בן מלך'. אך לאחר זמן כשנתרחק ממדינת אביו לא הכירוהו עוד מי הוא, ולא היה לו עוד מה לאכול. בצר לו התחיל למכור את מלבושיו, כדי שיוכל לקנות לעצמו אוכל להחיות את נפשו. כעבור זמן מה לא היו לו עוד מלבושים למכור, וסבל חרפת רעב, עד שהשכיר עצמו לרועה ושוב לא היה חסר לו מאומה, כיון שלא היה צריך כלום מלבד מכנסים

רוח הקודש יחוד טו) על הפסוק (ישעיה מג טז)
'הנותן בים דרך' וגו', שהוא מרמז על חודש
אלול.

וביארנו בזה בעלי הרמז דבר נפלא - מדוע
חודש אלול דומה לדרך בים ולא
לדרך במדבר וכיוצא בו. דהנה ב'ים הגדול'
כבר עברו במשך השנים אניות וספינות

'חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך',
כלומר, על ידי חשבון הנפש על דרך החיים
- 'חשבתי דרכי', מכח זה 'ואשיבה אל רגלי
אל עדותיך'^{טז}.

**'הנותן בים דרך' - רמז על
עבודת התשובה בחודש אלול
מצינו** בכתבי מוה"ח וויטאל זיע"א (שער

ובגד עליון מלמעלה. וכך היה יושב כסדר עם הצאן על ההרים לרעות אותם, והיה מזמר לעצמו
כשאר הרועים, עד ששכח לגמרי שהיה באיזה זמן בן מלך, שהיו לו תענוגים אחרים ממה
שרגיל כיום. אך דרך הרועים שעושים לעצמם כמו גג קטן מקש כדי ליתן על ראשם בעת
הגשם להצילם ממטר סוחף, והבן מלך הזה ג"כ רצה לעשות לעצמו גג כזה ולא היה יכול,
והיה לו מחמת זה עגמת נפש גדול שאיננו יכול לבא לזה.

פעם אחת היה המלך נוסע ועובר באותה מדינה שהיה בה בן המלך. המנהג היה בימים ההם,
שכל מי שיש לו איזו בקשה, כותב אותה על נייר, וכשהמלך עובר בעגלת צב שלו, משליך
את בקשתו אל מרכבת המלך. וכך גם בן מלך בא בתוך בני מדינתו וזרק מכתב בקשה אל
תוך המרכבה וביקש מהמלך שיעשו לו גג קטן העשוי מקש כמנהג הרועים. ויפתח המלך את
מכתבו, ובקראו אותו הכיר את כתב יד בנו, ויצר לו בראותו לאיזה מדריגה בנו ירד, עד שהוא
שכח לגמרי שהוא בן מלך, ואיננו יודע מאומה מה באמת חסר לו, זולת גג קש של הרועים.

סיים הדברי חיים זיע"א את המשל, והתחיל לזעוק: כן הדבר היום אצל הקהל, כבר שכחו
לגמרי שכל אחד 'בן מלך', רק אחד צועק שחסרה לו פרנסה, ואחד צועק על בנים, ועל האמת
שחסר לנו כל מחמדינו אשר היה לנו מימי קדם, שוכחים לגמרי להתפלל ולהתחנן.

עוד היה רבינו רגיל לצעוק ולעורר בסעודה שלישית בחודש אלול, ממה שהיה הרה"ק הרבי
ר' זושא זיע"א מוכיח את עצמו ואומר: זושא, זושא, מתי תעשה תשובה. והשיב לעצמו:
מעתה אתחיל לעשות תשובה. וחזר ושאל את עצמו: זושא, זושא, הלא גם אתמול אמרת כך
שמעתה אתחיל לעשות תשובה ולא עשית. ושוב השיב הרה"ק ר' זושא: אבל מעתה באמת
אעשה תשובה... (פעם אחת הוסיף הרה"ק הדברי חיים זיע"א ואמר, שהרבי ר' זושא היה יודע כמה פעמים להגיד
זאת, וכפל את דבריו כמה פעמים).

ולסיום, מעתיק הסיפורים מתאר כיצד הם עוררו את הקהל ששמע את הדברים מפי קדשו
של הדברי חיים זיע"א. וזו לשונו 'על כל פנים יכול הקורא להבין מזה, שבעת סיפר רבינו זי"ע
מעשיות אלו וצעק באש התלהבותו וביראתו הגדולה, איך היה כל הקהל חוזר בתשובה כל
אחד בלבו, וכל אחד בכה על ימיו שהיה מבלה עד עתה בהבלים, וקיבל על עצמו לילך מעתה
בדרך הטוב והישר, כן יהי רצון. ועוד הרבה פעמים צעק רבינו ז"ל בחודש אלול בשעת שלש
סעודות דברים שאי אפשר להעלותם על הכתב, זי"ע אמך'.

טז. אולי יש לרמוז 'רגלי' מלשון הרגלים, שמכח 'חשבתי דרכי' - 'חשבון הנפש', משיבים את
ההרגלים לעבודת ה' - 'ואשיבה רגלי לעדותיך'.

ביום דרך', בבחינת מה שנאמר (תהלים קלט י) **'גם שם ירך תנחני ותאחזני ימינך'^ח.**

והנה מצינו בגמ' (סוטה לה) בהאי לישנא 'היה רבי מאיר אומר, כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים. קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר (תהלים סח כח) 'שם בנימין צעיר רודם', אל תקרי רודם אלא קד-ים. והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר (שם) 'שרי יהודה רגמתם'. לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזון לגבורה, שנאמר (דברים לג יח) 'ובין כתפיו שכן'. ומהו 'אושפיזון לגבורה', פירש"י (שם) 'שבית קדשי קדשים בנוי בחלקו'.

ויש ללמוד מכאן שמי ש'קופץ למים' בלי מחשבות וחשבונות האם יצליח בדרכו בעבודת הימים – אחרי שכבר ניסה ונכשל כמה פעמים, אלא אדרבה הוא אומר בלבו: מאי דהווה הווה, מכאן ואילך 'אני לדודי' - חיי מוקדשים לעשיית רצון ה', גדולה זכותו כשבטו של בנימין, שתשרה השכינה בחלקו ופועל ידיו ירצה^ט.

לאין מספר ולאין תכלית, ועם כל זאת אף אחת מהן לא השאירה אחריה דרך סלולה וכבושה לאלו הבאות אחריה, ומעולם לא שמענו על ספינה שהותירה רושם לספינות הבאות אחריה - לברר להם את הדרך אל מחוז חפצם. מה שאינו כן ביבשה, על ידי עוברי דרכים שמהלכים הרבה ביערות ומדבריות, מכוח הליכתם נכבשת האדמה תחתיהם ונסלל על ידם 'דרך המלך' לרבים ההולכים אחריהם.

וכן הוא הנמשל לעבודת התשובה אצל כל אחד ואחד, שהוא דומה למי שעובר את הים ובוקע לעצמו נתיבה במים עזים, שאף שצדיקי עליון וגדולי הדורות כבר כבשו את דרך התשובה, עדיין כל יחיד צריך לעמול בכוחות עצמו למצוא לו את הדרך לפי השגתו ומדרגתו ותפקידו בעולמו.

אכן, באלול יש סייעתא דשמיא – שהקב"ה נותן לכל יהודי דרך בים הסוער. ולא נותר לנו אלא 'לקפוץ למים' נכחשון בן עמינדב, מתוך רצון ללכת בדרך התשובה ולעזוב את הדרך הרעה^י. ואז הקב"ה יורה לנו את דרך התשובה – 'הנותן

יז. וכמאמר צדיקים על הפסוק (ישעיהו נה ז) 'יעזוב רשע דרכו', שלא נאמר יעזוב רשע חטאיו אלא 'דרכו', כלומר את דרך החיים שחי בהם – 'פרוסטע לעבן', שכל החטאים הם כבר תוצאה מדרכו הרעה, ועל כן הוא צריך לעזוב את 'דרכו' ולחפש את דרך הטוב והישר, ו'ישוב אל ה' וירחמהו'.

יח. הגאון מטשעבין זצ"ל סיפר על אביו הגאון בעל 'כוכב מיעקב' זצ"ל, שהיה לומד בחודש אלול הלכות תשובה להרמב"ם, ושלושים שנה לאחר פטירתו, עדיין היו הדפים דורכגעוויקט מיט זיינע טרערן (ספוגים בדמעותיו).

יט. נאמר בתהלים (קלט טז) 'מים יצרו ולו אחד בהם'. ה'קרי' הוא 'ולו' אחד בהם, אך הכתיב הוא 'ולא' אחד בהם. ודרשו על כך צדיקים, שהרבה ימים חולפים על האדם במהלך חייו,

בהרבה מקומות להקדים ולהרבות בתפילה מראש חודש אלול ולהעיר השחר בסליחות, כדי שיהיו מחשבותיהם זכות ונקיות בהגיע היום. יצא אלול בטהרה ונכנס תשרי בקדושה.

כדברים האלה כתב הסדר היום (סדר ר"ח אלול) וזו לשונו 'צריך כל אדם לעורר את לבו שלוש יום קודם ראש השנה. והוא מראש חודש אלול, לבער את החמץ שיש בתוך קרבו בחורין ובסדקין וכו', ובהיות כי הענין רב מכל ימות השנה ואין המלאכה לא ליום ולא ליומיים, צריך להתחיל ולבער שלוש יום קודם, לקיים 'מעט מעט אגרשנו', וכולי האי ואולי נוכל לטהר עצמנו באלו ה' יום'.

בכדי שתעלה תפילת ראש השנה - צריכים הכנה מראש חודש אלול

מצינו בערבי נחל (פר' אמור, דרוש ג ד"ה ובעבור שהדרך רב) שכתב 'הענין הוא, כי כשיעמדו ישראל בתפלה בראש השנה ותעלה תפלתם השמימה, צריכים הכנה מן

ראשית התשובה - לימוד התורה

ומהו המבוא והראשית לתשובה. יש ללמוד מדברי האור החיים (דברים ל ג) שכתב 'ושבת עד ה'', וגמר אומר 'ושמעת בקולו', שהוא תלמוד תורה. ולא הזכיר עמו דבר אחר. וזו היא התחלת התשובה **שצריך השב עשות**. ואמר כנגדה 'ושב ה' את שבותך, ושב וקבצך' וגו', כאומרם ז"ל, שבזכות עסק התורה יהיו ישראל נגאלין².

יצא אלול בטהרה ונכנס תשרי בקדושה

ומדוע הוצרכו שלוש ימי הכנה ותשובה - קודם חודש תשרי. כתב המאירי בחיבור התשובה (משיב נפש מאמר ב פרק ב ד"ה ואחר כל) בהאי לישנא 'ראוי להקדים להרבות תפילה ותחנונים ולעורר הלבבות לתשובה קודם ראש השנה, על צד אומרם 'דורשין הלכות הפסח קודם לפסח שלוש יום'. וכן בכולם, ראוי להקדים ולדרוש בענין היום זמן אחד קודם ליום, כדי להתעורר על עניני היום. ועל זה הצד, התפשט המנהג

אמנם 'לא' אחד בהם, די ביום אחד שיאמר ליצרו הרע בתקיפות וחוזק: לא! איני שייך לך, אנא עבדא דקודשא בריך הוא, ומאז הכל נראה אחרת. והוא כמאמר הבית אברהם מסלונים זיע"א על הפסוק (איוב יד ד) 'מי יתן טהור מטמא לא אחד', שבכדי להשתנות מטמא לטהור, צריך לומר 'לא אחד' - 'איין מאהל ניין', וכלשון חז"ל (יבמות לב): 'קפץ ונשבע', שאף שאינו נשבע ממש, אבל הוא מחליט בנפשו שלא יזוז מקבלתו בשום פנים, אפילו אם יתהפך העולם. וזו הדרך בכמה וכמה מקרים ומצבים בחיים, שאין דרך להתגבר ולהמשיך הלאה, אלא על ידי תקיפות כנגד היצר הרע, לומר לו: הנני יודע את כוונתך ומשאלתך שאעשה את רצונך, אך הנני אומר לך: לא! לא! לא!

כ. בספר גדולת יהושע (מהרה"צ ר' משה אריה לעוו זצ"ל ח"ב עמ' יא) 'שמעתי מפ"ק דודי זקני, רבינו (הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד מנאסויד) זי"ע, שאמר בשם מרן קודש הקדשים בעל דברי חיים מצאנז זיעכו"א, שאמר בהאי לישנא 'זוי בטעמ'ט איז צו לערנען א שטיקל קצות פאר כל נדרי'...

אכן, מה עושה הממונה, יורד ומסית ומטמטם לבות בני אדם לבלתי ישובו בתשובה מראש חודש אלול, ושוכחים איך יבוא יום דין - כל באי עולם יעברו לפניו כבני מרון, וכל עלילות מצעדי גבר ימנה ויספור, ואינם מתעוררים כלל, זולת בערב ראש השנה מרבים בסליחות וכדומה, אז מתעוררים בני אדם וחרדים מיום בואו, ולבם דופק בתשובה. אבל לא טוב הדבר, כי קרוב יום ה' יום המוגבל, והמרחק רב והדרך רע לא יועילו ביום אחד, כי לא מעט המלאכה.

אכן בכל זאת, דין ישראל יוצא לאור, והוא כמו שאנו אומרים בראש השנה בסדר תקיעות: 'יהי רצון שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר כו' וימליצו טוב בעדנו'. הרי השופר הוא הטוען שלנו, והוא המליץ הגדול העומד בפני בית דין של מעלה לטעון עבור ישראל עם מתנגדם'.

ראש חודש אלול. כי מרחק רב יש להם ממעשיהם של כל השנה - שנתרחקו מהשי"ת ח"ו. וגם הדרך רע, כנודע שכל האויר עד הרקיע מלא מקטריגים הנבראים ממעשי בני אדם הרעים ודיבורים הרעים, והמה פורחים באויר, וכל מגמתם ממתנינים עד שיעשה האדם ההוא איזה מצוה או לומד תורה וחוטפים זאת. וכן תפילתו אינם מניחים לעלות למעלה, רק חוטפים לעצמם, וזהו פרנסתם וחיותם וקיומם. וממתנינים עוד עד מותו בלי תשובה, ועושקים הנשמה ההיא, וזהו פרנסתם הגמורה, והנשמה ההיא בידם נקרא כף הקלע, כי אלו אינם נחים רק טסים תמיד באויר, רחמנא ליצלן. ולכן מחמת דרך רע הזה והמרחק, אי אפשר שתעל שועתם השמימה בראש השנה, זולת על ידי תשובה תפלה וצדקה שמעבירין את רוע הגזירה היינו אלו המקטריגים, ומתקרבים להשי"ת, לכן מראש חודש אלול נותנין הזמן בית דין.

עבודת התפילה בחודש אלול

☆ ההכנה לתפילת ראש השנה - על ידי התפילות של חודש אלול ☆ להשכים קום בחודש אלול ☆ אמירת תהלים בחודש אלול ☆ לקיחת חודש אלול מידו של עשו - על ידי אמירת תהלים ותקיעת שופר ☆ גודל מעלת אמירת תהלים וכוחם למלט מכל גזירה רעה

כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק, ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא תפלה אחת נשתיירה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנאמר (כ"ג) 'ולא בזה את תפלתם'. 'תכתב זאת לדור

ההכנה לתפילת ראש השנה - על ידי התפילות של חודש אלול

מצינו במדרש תהלים על הפסוקים (תהלים קב יח - ט) 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה'. 'אמר ר' יצחק

אחת' נשתיירה להם - שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים^{כב}.

והנה התפילה נקראת 'עבודה שבלב' (תענית ב) והיא דורשת הכנה רבתי, כמובא בגמ' (ברכות ל:) 'חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין - כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים'. ומשום כך, הזמן להתכוון לתפילת ראש השנה הוא בחודש אלול, שכל חודש אלול יהיה בבחינת 'שוהין שעה אחת' - קודם ה'תפילה אחת' של ראש השנה^{כב}.

אחרון ועם נברא יהלל י-ה'. וכי עד עכשיו עתידה אומה אחרת להבראות - שהוא אומר ועם נברא וכו'. ורבנין אמרו: אלו הדורות שחייבין במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקב"ה בורא אותם ברייה חדשה^{כא}.

העולה מדברי המדרש, שהתפילות של ראש השנה ויום כיפור הם הזדמנות מיוחדת, כדברי המדרש 'תפילה

כא. וכן מצינו בילקוט שמעוני (תהלים רמז תתנה).

כב. ואל לו לאדם לבזבז ולזלזל במתנתו של מלך מלכי המלכים, כמובא בגמ' (ברכות ו:) שתפילה היא אחת מן הדברים שבני אדם מזלזלים בהם. וזו לשון הגמ' 'אמר ליה הוא מרבנן לרב ביבי בר אבבי, ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק, מאי (תהלים יב ט) 'כרם זולות לבני אדם'. אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן', ופירש"י (שם ד"ה דברים) 'כגון תפלה, שעולה למעלה'.

כג. ובמיוחד בדורותינו, על כל אחד ואחד להתכוון ביותר לתפילות הימים נוראים, כפי שהאריך בזה החתם סופר (דרשות כז אלול עמ' שנו), וזו לשונו 'אבל יובן עפ"י חקירה אחת שאני חוקר במ"ש בזוהר (ח"ג י"ח), והזהירו כל האחרונים והמקובלים דג' ימים קודם ר"ה מחויבים בעלי תפלות והתוקעים ומה גם המקרא התקיעות, להתבודד ולפרוש עצמם מכל מותרי העולם הזה, כדי שיכוונו לבם בבוא יום הגדול והנורא, וידעו לפני מי יעברו.

וקשה שלא מצינו כן שהפרישו כהן העובד עבודה בבית המקדש, ואפילו כהן גדול ביום הכיפורים לא הופרש אלא משום טומאת [מת], אבל מביתו לא פירש (וימא ו), ואמאי, וכי לא היתה עבודת בית המקדש לפני ולפנים חשובה כמו ניב שפתים בתפלה שלנו במקדש מעט.

אבל החלוק מובן, כי הני כהני שלוחי דרחמנא נינהי ולא שלוחא דידן כלל, והרי הוא אבל כשליח מלך שנשלח ממנו לבני מדינתו ליקח מהם דורונם ולהביא להם משאת מאת המלך, שברצון המלך ישלח את מי שירצה, ואין לנו לדון אחר המלך את מי ישלח ומי ילך לו. וכ"כ בטור או"ח סי' קכ"ח, דכל כהן שלא הרג הנפש ושלא המיר [דתו], אין לנו לדון אחריו ולומר זה מגלה עריות ומחלל שבת איך יברכני, כי הוא אין המברך, כי ה' שלחו ע"ש בביאור.

משא"כ שליח ציבור שאנו שולחים אל מלך הכבוד ית"ש לבקש רחמים ותחנונים ולהוריד שפע וברכה, אינו מהראוי שילך שליח מאתנו מי שאינו כדאי והגון. על כן צריך להיות פרוש ג' ימים קודם, לתקן עצמו לפני בוא יום ה' הגדול והנורא וכו'.

באשמורת מראש חודש אלול - להתכונן בתשובה ותפילה לקראת יום הדין, יש לו שייכות אף אצל בני אשכנז²¹.

אמירת תהילים בחודש אלול

והנה מצינו במטה אפרים (או"ח סי' תקפא סק"ח) שכתב 'נוהגים לומר מראש חודש אלול ואילך בכל יום מימי החול, עשרה מזמורי תהלים - אחר תפילת שחרית'²².

וכך נהגו ישראל בכל תפוצות הגולה, להרבות באמירת תהלים מראש חודש אלול מתוך השתפכות הנפש, בכדי לעורר רחמים על כלל ישראל שיכתבו ויחתמו לחיים טובים ולשלום²³.

להשכים קום בחודש אלול

פסק המחבר (או"ח סי' תקפ"א סעי' א) 'נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך - עד יום הכפורים. הגה: ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית וכו', ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ראש השנה'.

ודקדקו המדקדקים את לשונו של הרמ"א, שלא בא לחלוק על המחבר במנהג הקימה באשמורת, אלא על זמן תחילת אמירת סליחות דייקא, שבני אשכנז לא נהגו להתחיל לומר סליחות מראש חודש, אך עצם המנהג לקום

אך כל זה בדורות הראשונים שהיו שלוחי ציבור ותוקעים הגונים או תלמידי חכמים המנהיגים, ונתכוונו לבם לאביהם שבשמים כראוי ונכון. אך בעוונותינו הרבים, באפס כל אלו אנשי אמונה אבדו והוצגו על גחלינו ריקם. אין לנו אלא כל אחד ישא בעד עצמו רינה ותפלה, ויתבודד עצמו ג' ימים אלו, אולי יעשת האלוקים לנו. וזה שמסיים 'זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה', כי בזמן שהושוו דור לדורשיו, שרו חכימיא להוי כספריא וספריא כעמא דארעא בעו"ה (כסוטה טז). על כן 'מבקשי פניך יעקב סלה' - כל ישראל המכונים 'יעקב' שהם דלת העם, גם הם יבקשו בעצמם 'פניך' ולא יסמכו על שליח ציבור או ת"ח'.

כד. מצינו בחיבור התשובה להמאירי (משיב נפש מאמר ב פרק א) שכתב 'ובדרש אמרו ז"ל על ענין היותו קרוב, שראוי לכל להשתדל קודם ראש השנה בהפצר תפלות ובהערת תשובות כדי שיכנס בראש השנה בטהרת לב. ומזה נהגו במקומות לקום בלילות ולקבוע תפלה בבית הכנסת בכל שני וחמישי של אלול כדרך שעושין הכל בעשרת ימי תשובה בתחנונין ובדברי כבושין'.

כה. באלף המגן (שם ס"ק טז) כתב 'כתבו בספרים, דהרגיל בתהלים דוחה כל מיני פורעניות ופגעים רעים מעליו, ובני ביתו ומשפחתו, וכל בני דורו. ומגלגל עליו ועליהם כל מיני שפע ברכות טובות והצלחות ורחמים וחסדים. ואין לך דבר להגין מפני המזיקין כאמירת קדיש על התהלים. וצריך לומר תהלים במתון ולא לחטוף הפסוקים. העונים חוטפים של האומרים והאומרים חוטפים של העונים, וח"ו אם עושה כן הרי זה מנאץ'.

כו. בקצה המטה (שם ס"ק כה) מובא 'ובליקוטי צבי ובסידורים החדשים הובא, שהגה"ק מהרצ"א מדינוב ז"ל, היה נוהג בחודש אלול ועשרת ימי תשובה לומר אחר מזמורי תהלים, י"ב

יושב תהלות ישראל' - ישראל סבא. 'וקשת"י' ירמוז על תקיעת שופר שסגולתו לערבב השטן - שרו של עשו, וכמו שאמר א"ז הייטב לב זללה"ה (הובא בדברי יואל פ' בא עמוד רפו) בביאור הכתוב (שמואל ב' א יח) 'ללמד בני יהודה קשת', דקאי על התקיעות - תקיעה שברים תרועה. ובכן, בכח אמירת תהלים הנרמז בחרב"י, ובכח תקיעת שופר הנרמז בקשת"י, נלחם יעקב אבינו עם עשו הרשע, ועל ידם הצליח דרכו לקחת מאתו את חודש אלול ולספחו לחלקם ונחלתן של ישראל.

ומעתה י"ל, כי מאחר שחודש אלול עלתה בגורלו של עשו הרשע, על כן בכל ושנה הוא מתגבר והולך בחודש הזה, ומבקש לשוב ולקחת אותו לחלקו. ובני ישראל קהלת יעקב צריכין להלחם עמו כשם שנלחם יעקב אבינו בשעתו בחרבו ובקשתו. ולכן תקנו חז"ל בחודש אלול בכל שנה ושנה לתקוע בשופר כדי לערבב השטן - שרו של עשו.

ומה גם להרבות באמירת מזמורי תהלים לזמר עריצים ולהכרית הקוצים, וכמו שכתב במטה אפרים סימן תקפ"א ס"ח 'נוהגין בכל יום בחודש אלול אחר התפלה

מצינו בליקוטי מהרי"ח (סדר חודש אלול ד"ה ועיין במט"א) שהביא את דברי המטה אפרים, והביא רמז על דבריו. וזו לשונו 'ואפשר רמז לזה עפ"י מה דאיתא 'ויאמרו לאמור אשירה לה" - ראשי תיבות אלול"ל. וזה 'ויאמרו לאמר - אשירה לה", רוצה לומר, שאמרו לומר שירות ותשבחות לה', וזה באלול כרמז הראשי תיבות הנ"ל.¹²

לקיחת חודש אלול מידו של עשו - על ידי אמירת תהלים ותקיעת שופר

מצינו בברך משה (פ"י כי תצא עמ' קסח) על לקיחת חודש אלול מידו של עשו, שהיא נעשית על ידי אמירת תהלים ותקיעת שופר. וזו לשונו 'ויתכן לומר בביאור הענין, במהות המלחמה שעשה יעקב אבינו עם עשו הרשע לקחת מידו חודש אלול ולהכינו לישראל לתשובה. דהנה בענין מלחמתו של יעקב אבינו עם עשו, מצינו בכתובים (בראשית מח כב) 'אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי'. ויש לומר הכוונה, כי חרב"י רומז על מזמורי תהלים שסגולתן לזמר עריצים ולהכרית הקוצים כחרב, ומצינו בדברי חז"ל (בראשית רבה עד יא) שיעקב אבינו היה אומר כל ספר תהלים, שנאמר (תהלים כב ד) 'ואתה קדוש

פעמים 'ענך ד' ביום צרה'. ואחר כך יהי רצון זה שנדפס שם עי"ש. ועכשיו בעונותינו הרבים כי עת צרה הוא ליעקב, נראה דנכון שאחר אמירת תהלים ויהי רצון שלאחריהם, לבקש גם כן בקשה מיוחדת עבור אחינו בני ישראל הנתונים בצרה ובשביה. והיינו התפלה קצרה הכתובה בלקוטי צבי בתחלתו בתפלה שבעבודת הקודש, עי"ש ומצאת כי תדרשנו'.

כז. מצינו בשל"ה (מסכת תמיד פרק נר מצוה אות קיט-קכ) שכתב על מעלת התהלים, שכל מי שחושק להידבק בו יתברך, ימצא מבוקשו באמירת התהלים. וזו לשונו 'ומי שנפשו חשקה לדבקה בו יתברך בשבחיו, אז ידבק עצמו בספר תהלים. וכבר אמרו רבותינו ז"ל (יבמות צו: ירושלמי ברכות פ"ב ה"א), שהתפלל דוד המלך ע"ה שְׁיִאָמְרוּ זמירותי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ואשרי האיש אשר אומר תהלים בשירה ובזמרה ובשמחה ובכוונת הלב'.

גודל מעלת אמירת תהלים וכוחם למלט מכל גזירה רעה

על גודל מעלת אמירת תהלים, יש ללמוד מן המובא בספר עמק המלך (פרקי משניות פרק יג) בהאי לישנא 'מצאתי כתוב בספר שחיבר מורנו הר"ר אביגדור קרא, על מזמור ק"ן שהוא מזמור אחרון שבתהילים 'הללו א-ל בקדשו', והוא בכתב שלא נדפס מעולם, ובאמת הוא מדבר עמוקות וסודות נפלאות. ובסוף הספר מביא מעשה רב וגודל כוח ספר תהילים להאמרו בכל יום.

וזה לשונו: שמעתי מפי אבא מורי הקדוש הי"ד, כי בשנת קי"ב שנתיים אחר הגזירות, נשאר כפר אחד סמוך לערפורט שלא שלטו בו האויבים, והיה מיושב בו איש מסכן וחסיד לא כל כך יודע - לבד פשוטי המקרא, והיה זקן ונפטר בשיבה טובה. ותוך ל' יום אחר פטירתו בא בחלום לחכם אחד מופלג וחסיד שהיה בערפורט, ונדמה לו שהיה עומד לפניו בתכריכיו וספר קטן בזרועו.

אז אמר לו החסיד, וכי אינך האיש אשר קברנו ביום פלוני פה? אמר לו: כן דברת, אני הוא. אמר לו: ומה הספר הזה אשר לך? אמר לו: ספר תהילים. ובאתי להזהירך, שתזהיר את בני הישוב ההוא שהייתי דר בו, שיבריחו עצמם מן העיר וימלטו על נפשם, כי כלתה עליהם הרעה. וימלטו אל הקהילות. כי כל עוד שהייתי חי השלמתי וגמרתי ספר תהילים בכל יום כמה שנים, בזכות זה האריכו שלוה וניצולו עד הנה, ומעתה אין מי שיגיין עליהם.

שאומרים בציבור עשרה מזמורים תהלים ומתכוונים לגמור כל תהלים שני פעמים קודם ראש השנה. והוא עולה כמניין 'פפר' (כמובא במטה אפרים תקצ"ח ס"ק א). ובכח תקיעת שופר ואמירת תהלים אנו מכניעים כוחו של עשו הרשע, ונעשה חודש אלול דלת פתוחה לקבל שבים.

ודבר זה נרמז בפסוקים אלו שאנו קוראים בכל שנה ושנה בחודש אלול - 'כפר לעמך ישראל אשר פדית' (דברים כא ח), היינו שיתעורר בחינת כפ"ר - בכח אמירת שני פעמים ספר תהלים. ועל ידי זה 'ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם' - שיכופר להם כל עבירה ועון.

ומסיים ואומר 'ואתה תבער הדם הנקי מקרבך, כי תעשה הישר בעיני ה'.' 'הישר' אותיות 'שירה', כי בזכות אמירת שירי דוד המלך ע"ה, תבער כל דבר פשע מקרב בני ישראל ויוכנע כח השטן - שרו של עשו לבל יקטרג עליהם. ועל זה הסמיך הכתוב 'כי תצא למלחמה על אויביך', רומז על המלחמה שיש להם לישראל עם האויב - הוא עשו הרשע, שמבקש לקחת חודש אלול לחלקו. ואמר הכתוב 'ונתנו ה' אלוקיך בידך', רומז על השופר שניטלת ביד. וכמו שהאריך האריז"ל בכוונותיו (פרי עץ חיים שכ"ו פ"א) בסוד יד האוחזת בשופר. 'ושבית שביו', היינו שבכח אמירת תהלים ותקיעת שופר הנאמרים בענין, יזכו לקחת שביו של עשו - הוא חודש אלול שעלתה בגורלו, ולהכניסו לחלקן ונחלתן של בני ישראל - לעשותו דלת פתוחה לשבים'.

לב מי לא יתפעל ממעשה זה להבין ולהשכיל גודל מעלת אמירת התהילים, שהרי אותו יהודי לא היה יודע כמעט מקרא, ועם כל זאת רבתה וגדלה זכותו להגן על עצמו ועל בני הכפר כולו. אמור מעתה, מה רבה זכות אמירת התהילים בימי הרחמים והרצון בהתעוררות הלב להשי"ת, כדי לזכות בדין ולהיכתב לחיים טובים ולשלום.

ויהי בבקר ותפעם רוח החסיד, ושלח שליח מיוחד לשם בכתבו ולהזהירם. והנה מקצתם היראים דברי החסיד נמלטו וניצולו, ומקצתם שנתיאשו מן הפורענות ונשארו שם ולא השגיחו בדברי החסיד, עד שפגעה בהם יד ה' ומידת דינו, ומהיום ההוא ששמע אבי מורי הקדוש ז"ל הדבר הזה לא היה נמנע מלומר ספר תהילים בכל שבוע על פי ז' חלקים עכ"ל.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

דיני שינוי מקום במאכלים
הטעונים ברכה לאחריהן במקומם

דיני שינוי מקום במאכלים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם (ב) [סי' קע"ח]

שינוי מקום בסעודת פת

א. האוכל פת ושינה את מקומו בתוך סעודתו ממקום למקום, אינו חוזר ומברך ברכת המוציא לחם מן הארץ, והטעם דמאחר שהוא צריך לחזור למקומו כדי לברך ברכת המזון, על כן בהכרח הוא שייך עדיין למקומו הראשון ואין הליכתו נחשבת כעקירה^א.

איזה מאכלים טעונים ברכה לאחריהן במקומן

ב. ולפי"ז לאו דוקא פת אלא הוא הדין לכל המאכלים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן, ונאמרו בזה ג' שיטות, [א] י"א שדוקא פת טעונה ברכה לאחריה במקומה, [ב] וי"א שפת לאו דוקא רק הוא הדין לכל מיני דגן שהם חשובים ונקראים מזון, [ג] ויש שמוסיפין גם לכל הפירות משבעת המינים. וכיון שהוא ספיקא דדינא על כן לכתחילה לא יעקור ממקומו קודם שיברך ברכה אחרונה, ובדיעבד אם שינה את מקומו אינו חוזר ומברך^ב.

א. רמ"א ס"ב, ודלא כהמחבר שם ס"א, ועיי' בכה"ח שגם הספרדים נוהגים בזה כהרמ"א ומשום דספק ברכות להקל, וראה באג"מ או"ח ח"ה סי' ט"ז שלכתחילה יש לחוש לשיטת המחבר ושלא לשנות מקומו אף בסעודת פת.

ב. שם ס"ה ומג"א סקי"ב, ועיי' בחי' רעק"א שם שהקשה וז"ל, "לדעתי צריך לעיין לדינא בזה, דאף דלהפוסקים דשבעת המינים טעונים ברכה לאחריהן במקומן הדין דשינוי מקום אין צריך לברך, מכל מקום עתה לדין דמכח דספק דרבנן לקולא קם הדין דאין צריך ברכה במקומו, וממילא נעקר מקביעותו כיון דאין עומד לחזור למקומו, ולא שייך לקיבעא קמא קא הדר, ממילא קיימא הדין דהוי שינוי מקום וצריך לברך, ולא שייך בזה ספק דרבנן לקולא כיון דהדין דאין צריך לחזור למקומו לברך מה לי אם משום ודאי אם משום ספק דרבנן לקולא סוף סוף כיון דאין חוזר למקומו לא שייך לקיבעא קמא הדר" עכ"ל, והנראה בזה בדעת המג"א דכיון

האוכל פת פחות מכזית ודין ספק חיוב ברכה אחרונה

ג. האוכל פת פחות מכזית ושינה את מקומו, חוזר ומברך ברכת המוציא לחם מן הארץ, והטעם לפי שעל פת הפחותה מכזית אינו מברך ברכה אחרונה ושוב אין דינו כדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן¹, ונראה שהוא הדין בספק לו אם אכל כשיעור כזית, או שאכל בריה שדינו גם כן כספק חיוב ברכה אחרונה – שחוזר ומברך, והטעם לפי שסו"ס ספק ברכות להקל ושוב אינם מן הדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן².

שינוי מקום לאחר ששהה כדי שיעזר עיכול

ד. האוכל פת ושהה כדי שיעזר עיכול ושוב שינה את מקומו, חוזר ומברך ברכת המוציא לחם מן הארץ, והטעם לפי שלאחר שיעזר עיכול כבר אינו מברך ברכת המזון ושוב הדר דינו כמאכלים שאינם טעונים ברכה לאחריהן במקומן³.

שינוי מקום קודם ששהה כדי שיעזר עיכול

ה. ויל"ע אם שינה את מקומו קודם ששהה כדי שיעזר עיכול, ולאחר ששהה כדי שיעזר עיכול שוב רוצה לאכול, אם דינו נמי שצריך לחזור ולברך ברכת המוציא לחם מן הארץ⁴.

שהדין הוא שלכתחילה צריך לחזור ולברך במקומו שוב שייך בזה לקיבעא קמא הדר, והרעק"א ס"ל דכיון שסו"ס אינו חיוב ע"כ לא שייך בזה לקיבעא קמא הדר שהרי סו"ס אינו חייב לחזור למקומו. ואמנם הא מיהא נראה שאף המג"א מודה לרעק"א במקום ספק חיוב ברכה אחרונה דל"ש בזה לקיבעא קמא הדר ולפי שסו"ס הדין הוא שהוא פטור מלברך משום ספק ברכות להקל.

ג. מג"א סי' ר"י ומ"ב סקכ"ח.

ד. עיי' לעיל הערה ב'.

ה. עיי' סי' קפ"ד מ"ב סקי"ז פלוגתת המג"א ושאר אחרונים גבי מי שאכל פת ושהה שיעזר עיכול ורוצה להמשיך ולאכול, דדעת המג"א שיחזור ויברך המוציא אפילו לא הסיח דעתו עדיין, דכיון שנתעכל המזון הפסיד גם כן הברכה הראשונה, ואילו דעת שאר אחרונים שלא הפסיד ברכת המוציא כל שלא הסיח דעתו בינתים. ולהטעם שכתבנו הכא א"ש שצריך לחזור ולברך אף לשיטת שאר האחרונים, וכן נקט בפשיטות במ"ב שם סק"י.

ו. ושורש הספק בזה אם אזלינן בתר שעת העקירה, פי' שהרי שעת העקירה היתה קודם

שינוי מקום לענין מאכלים הבאים בתוך הסעודה ונפטרים בבהמ"ז

ו. האוכל פת ושינה את מקומו, ורוצה לאכול לאחר ששינה את מקומו מאכלים הבאים בתוך הסעודה וכגון בשר ודגים וכיו"ב, אינו חוזר ומברך, והטעם לפי שהם חלק מסעודתו והרי הם כהמשך לסעודתו הקודמת. וה"ה אם בירך במקומו הראשון על יין או פירות, ורוצה להמשיך ולאוכלם לאחר ששינה את מקומו שאינו חוזר ומברך, והטעם לפי שכיון שהם נפטרים בברכת המזון הרי הם ג"כ בכלל סעודתו הראשונה.¹

האוכל מיני מזון ושותה משקין

ז. האוכל מיני מזון או פירות משבעת המינים ושתה ג"כ משקין, ושינה את מקומו, אע"ג שצריך לחזור למקומו הראשון מפני מיני המזון או הפירות ואם חוזר ואוכל מיני מזון או פירות אינו חוזר ומברך, מיהו לא מהניא ליה זה לענין המשקין, דאין שייכות בנייהם, ואם רוצה לשתות עוד משקין צריך לחזור ולברך עליהן.²

אף בסעודת פת אסור לעקור ממקומו קודם בהמ"ז

ח. אף שבסעודת פת אין דין שינוי מקום וכנ"ל, מ"מ לכתחילה אין לו לעקור ממקומו ולילך למקום אחר קודם שיברך בהמ"ז, ומשום דחיישי' שמא ישכח

שיעור עיכול וכיון שלא נחשב אז כשינוי מקום שוב י"ל דהמקום שנמצא בו אינו חשוב כשינוי מקום, או י"ל דאזלינן בתר השתא וכיון שהשתא חשיב שינוי מקום ע"כ אם רוצה להמשיך ולאכול הרי הוא נידון כמי שרוצה לאכול במקום אחר וצריך לחזור ולברך. ועיי' בשו"ע ס"ז שנקט בפשיטות באופן הנ"ל שחוזר ומברך, ומיהו אי"ז ראייה לספיקא דידן, די"ל שהשו"ע"ה לשיטתו בסי' קפ"ד שפסק כהמג"א דאחר שיעור עיכול בין כך הפסיד את ברכתו הראשונה וחוזר ומברך. וכה"ג כתבנו להסתפק ג"כ לגבי הניח מקצת חברים, שאם אזלו החברים אחר ששינה את מקומו ורוצה להמשיך ולאכול במקומו החדש אם צריך לחזור ולברך, ומיהו אף את"ל שצריך לחזור ולברך ומשום דאזלינן בתר השתא, מ"מ אכתי יל"ע באופן שחוזר למקומו הראשון ורואה שהלכו חבריו וצ"ע.

ז. עיי' מג"א סק"ו שנקט כן לגבי יין, וי"ל דעד כאן לא קאמר אלא גבי יין שהוא דבר הבא בתוך הסעודה ושייך בעצם לסעודה ורק דמחמת חשיבותו קבעו לו ברכה אף בתוך הסעודה, ומשא"כ פירות שהם דברים הבאים שלא מחמת הסעודה ואין שייכי לסעודה כלל, ומיהו יעוי' בשו"ע ס"ד שהוסיף ג"כ פירות ומהטעם שכתבנו בפנים.

ח. כ"נ פשוט מסברא וכ"כ בספר עמק ברכה ברכת המזון אות ה' ועיי"ע בקצוה"ש.

מלברך או שמא ישהה יותר משיעור עיכול ויפסיד את ברכת המזון, ואף אם הולך בכוונה להמשיך ולגמור את סעודתו במקום אחר דאין שייך בזה ב' החששות הנ"ל, מ"מ אסור לו לעקור ממקומו קודם שיברך בהמ"ז וראה הערה ט.

האופנים שמוותר לעקור ממקומו קודם בהמ"ז

ט. ואמנם יש ג' אופנים שבהם מותר אף לכתחילה לעקור ממקומו באמצע סעודת פת ולילך למקום אחר, [א] כשהיתה דעתו לכך מלכתחילה בשעת ברכת המוציא או לפני סמוך מעט', [ב] כשיוצא יציאה עראית לזמן קצר, [ג] כשיציאתו לצורך דבר מצוה וכגון להתפלל או להקביל פני חתן וכלה וכיו"ב.

ומכל מקום גם באופנים הללו שמוותר לו לכתחילה לעקור ממקומו, אם משער שיתכן ויפליג לזמן הרבה ואפשר שיפסיד את ברכת המזון, אזי לא יעקור ממקומו קודם שיברך ברכת המזון.

ט. עיי' שוע"ה ס"ד וז"ל, "שכל דבר הטעון ברכה לאחריו במקומו מפני חשיבותו טעון לברך אחריו קודם שיעקור ממקומו, שכמו שמועלת חשיבותו שלא לברך במקום אחר, כך מועלת חשיבותו לברך קודם שיעקור למקום אחר, ואף שיאכל גם במקום השני ויברך שם מה מועיל זה לאכילה הא' שהיתה טעונה ברכה במקומה לכתחילה קודם שיעקור משם משום חשיבותו".

י. כן עמא דבר.

